

Nr 16

Utlåtande i anledning av väckta motioner om viss ändring av vattenlagens bestämmelser rörande syneförrättning för torrläggning av mark m. m.

Tredje lagutskottet har behandlat två i riksdagen väckta till lagutskott hänvisade motioner, nr 225 i första kammaren av herr *Alexanderson* samt nr 267 i andra kammaren av herr *Hamrin* i Kalmar m. fl.

Av motionerna, som är likalydande, framgår att motionärerna önskar få till stånd ändringar i vattenlagen i syfte *dels* att tillskapa en mera allmän möjlighet att i större utsträckning än nu kan ske på nytt upptaga sådana frågor om torrläggning, vilka avgjorts vid lagligen gällande syneförrättning, *dels* att vid syneförrättning för torrläggning, som sker i samband med laga skifte eller ägoutbyte, skapa möjlighet att upptaga enbart anläggningsfrågan och låta underhållsfrågan bero, *dels* att möjliggöra att s. k. brukningsbåtnad icke i alla fall behöver tagas i beräkning, när det gäller att fördela underhållsskyldigheten för ett torrlägningsföretag. I motionerna hemställs, »att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära den utredning och de åtgärder som erfordras för ändring av vattenlagen i ovan berörda delar».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

Över motionerna har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande från kammarkollegiet, lantmäteristyrelsen, lantbruksstyrelsen, vattenöverdomstolen, 1954 års fastighetsbildningskommitté samt länsstyrelserna i Uppsala, Skaraborgs och Västerbottens län.

På begäran av utskottet har yttrande därjämte avgivits av Riksförbundet Landsbygdens folk och Sveriges lantbruksförbund.

Gällande rätt

Vattenlagen den 28 juni 1918 innehåller i sitt sjunde kapitel bestämmelser om torrläggning av mark genom dikning, vattenavledning eller invallning. Kapitlet innehåller de materiella förutsättningarna för att ett torrlägningsföretag skall komma till stånd. Bestämmelserna angående förfarandet i händelse sakägarna ej är ense eller av särskild anledning önskar få ökad säkerhet för företagets framtida bestånd återfinnes i lagens tionde kapitel, som innehåller regler om syneförrättning, d. ä. — såvitt nu är i fråga —

prövandet och fastställandet av den omfattning i vilken annans mark tvångsvis får tagas i anspråk för ett torrlägningsföretag samt den ersättning som därför skall utgå. Det utlåtande, som regelmässigt utgör avslutningen på en syneförrättning rörande torrläggning, skall, därest det icke överklagas eller på grund av särskilda bestämmelser undantagsvis skall underställas vatten-domstols prövning, gå i verkställighet i likhet med en lagakraftvunnen dom (10 kap. 75 §). Syneförrättning enligt vattenlagen kan i åtskilliga avseenden jämföras med lantmäteriförrättning enligt jorddelningslagen, förrättning enligt lagen om enskilda vägar eller syneförrättning för behandling av stängsel- och betesfrågor enligt lagen om ägofred.

Allmänt kan om vattenlagens materiella regler beträffande torrläggning sägas, att lagen föreskriver tämligen långtgående skyldigheter ej blott för den, som själv icke påbörjat sådant företag, att till följd därav tåla intrång ja även att mot sin vilja delta i företaget, utan också för den, som själv påbörjar dylikt företag, att låta även andra delta däri.

All mark för vilken en dikning eller annat torrlägningsföretag medför båtnad och vars ägare skall delta i dikningen utgör en samfällighet (7 kap. 21, 37 och 49 §§). Enligt huvudregeln föreligger skyldighet för delägarna i samfälligheten att i förhållande till vars och ens båtnad bestrida kostnaderna för såväl företagets anläggning som dess underhåll (7 kap. 23 och 34 §§).

Den av motionärerna berörda lagändringen den 25 maj 1945 (SFS 1945: 343) varigenom båtnadsbegreppet utvidgades att avse icke blott — såsom tidigare — s. k. alstringsbåtnad utan även s. k. brukningsbåtnad innebar att i 7 kap. 22 § vattenlagen infördes ett stycke så lydande: »Till båtnad av marks torrläggning skall ock hänföras förmån av förbättrade betingelser för marks brukning eller användning för annat ändamål; ock skall därvid båtnad i avseende å marks brukning anses som jordförbättring.» — Till närmare belysning av innebörden av begreppet brukningsbåtnad må följande anföras ur chefens för justitiedepartementet yttrande i statsrådet den 23 februari 1945 (proposition nr 226/1945; s. 12): »Båtnad som vinnes av torrlägningsföretag för jordbruksändamål består huvudsakligen i ökning av jordens alstringsförmåga eller i möjlighet att genom ytterligare torrlägningsåtgärder, särskilt täckdikning, öka avkastningen av jorden. Det i 7 kap. 22 § första stycket upptagna båtnadsbegreppet (jordförbättring) är begränsat till att avse båtnad som nu sagts. Emellertid kan torrläggning av ett till vissa delar vattenskadat ägoskifte även innebära en förbättring med avseende å brukningsbetingelserna såtillvida som bearbetning av jorden, sådd och skörd efter torrläggningen kunna utföras i ett sammanhang över hela skiftet. Värdeökning kan därvid tillskyndas jämväl sådana förut tillräckligt torrlagda ägofigurer, vilka på grund av läge, storlek eller form måste brukas gemensamt med vattenskadad mark och som på grund därav före torrläggningen av sistnämnda mark icke kunnat giva full avkastning. — Under senare tid har särskilt en ökad användning av maskiner för jordens brukning samt stegrade arbetskostnader föranlett en strävan att utföra dik-

ningen på sådant sätt att det försvårande av brukningen, som öppna diken föranleda, såvitt möjligt undvikas. Med tillämpning av föreskrifterna i 7 kap. 4 § kan dike om så finnes lämpligt göras täckt eller läggas i råskillnad. Till ökad användning av täckta ledningar har även medverkat den besparing som därmed kan vinnas i fråga om underhållskostnad. — Enligt 7 kap. 33 § gälla de föreskrifter som meddelats om upptagande av nytt dike även med avseende å förbättring av en tidigare utförd torrläggning, som äger rum genom att dike utvidgas, fördjupas eller annorledes förändras. En sådan åtgärd utföres numera ofta på det sätt, att befintligt dike fördjupas och omändras till täckt ledning. Åtgärden har då i allmänhet till ändamål icke blott att sänka grundvattenståndet eller avlägsna faran för översvämningar utan även att bereda möjlighet till en mera ändamålsenlig brukning av jorden. Det torde stundom förekomma att förändringen sker uteslutande i sistnämnda syfte. Såväl i detta fall som då öppet dike genom mark, vilken redan är tillräckligt torrlagd, eljest ersättes med täckt ledning eller flyttas till lämpligare läge uppkommer båtnad för mark som till följd av den nuvarande bestämningen av båtnadsbegreppet icke ingår i torrläggningssamfälligheten. — I likhet med de sakkunniga finner jag den s. k. brukningsbåtnad som sålunda kan vinnas genom torrläggningsföretag vara av sådan betydelse att den bör tagas i beaktande vid båtnadsuppskattningen.»

Omfattningen av kostnaderna för ett torrläggningsföretag och sättet för deras erläggande bestämmes vid syneförrättningen (10 kap. 67 §). Möjlighet att pröva underhållsfrågan skild från anläggningsfrågan föreligger endast i det fall då företaget igångsatts utan att ha föregåtts av någon syneförrättning (7 kap. 36 § fjärde stycket). Föregås företaget av syneförrättning blir således redan då icke blott anläggningsfrågan utan även den framtida underhållsskyldigheten därvid avgjord.

Det är en allmän princip i vattenlagen, att företag, som kommer till stånd med stöd av lagen, skall vara planerade med tanke på att de skall äga bestånd för framtiden (NJA II 1945 s. 23). Ett uttryck för denna princip är, att den av motionärerna efterlysta mera allmänna jämkningens möjligheten saknas.

Det utlåtande, som utgör förrättningsmännens slutliga avgörande av de vid syneförrättningen behandlade frågorna, kan sålunda, om det vinner laga kraft, därefter ej annat än i undantagsfall ändras. Ny syneförrättning avseende samma företag kan sålunda ej ske. Däremot kan viss ändring, av lagen benämnd jämkning, göras av vattendomstolen, och förutsättningen därför är antingen att visst föreskrivet arbete kan anses obehövt eller att oförutsedd arbetssvårighet eller annat liknande hinder uppstått (7 kap. 59 §). — Vidare föreligger möjlighet att erhålla ny värdering i det fall sakägare, efter det företaget utförts, anser att han på grund av felaktig värdering kommit att påföras för hög bidragsskyldighet i förhållande till den båtnad, som hans mark i verkligheten vunnit (10 kap. 77 §). Den som önskar utnyttja möjligheten att erhålla ny värdering skall inom ett år sedan företaget blivit färdigt göra framställning i saken till länsstyrelsen. Förfarandet

är sedan detsamma som vid syneförrättning. Den nya värderingen får, om så anses lämpligt, omfatta även mark som tillhör annan än sökanden. Resulterar förrättningen i en ändring av den äldre värderingen, skall delaktigheten jämkas med hänsyn härtill.

Det i motionerna framförda önskemålet att i lagen införa en allmän möjlighet att på nytt pröva en lagakraftvunnen förrättning, när ändrade förhållanden inträtt, är, som motionärerna framhåller, eljest icke främmande för lagstiftningen.

Sålunda finnes i vattenlagens åttonde kapitel, som behandlar frågor om avloppsvatten, i 44 § andra stycket en bestämmelse, enligt vilken vattendomstol, sedan bestämmelse meddelats rörande kostnad, skötsel eller underhåll av anläggning för avledning av avloppsvatten, på ansökan av delägare i anläggningen kan föreskriva jämkning i bestämmelserna, därest väsentlig ändring inträffar i något förhållande, som lagts till grund för desamma. Enligt 40 § samma kapitel gäller som förutsättning för att ett lagakraftvunnet beslut om tillstånd att släppa ut avloppsvatten skall kunna ändras, att tio år förflutit eller eljest väsentligt ändrade förhållanden inträtt.

Enligt lagen om enskilda vägar finnes möjlighet att, sedan fråga om rätt att bygga eller begagna enskild väg eller skyldighet att bidra till anläggning och underhåll av sådan väg en gång genom förrättning eller dom blivit avgjord, upptaga frågan vid ny förrättning, om sådana ändrade förhållanden inträtt, att de kunna sägas »i synnerlig mån» inverka på den en gång avgjorda frågan (65 §).

Aven förrättning enligt lagen om ägofred kan jämkas sedan den en gång vunnit laga kraft. Sålunda stadgas i lagens 38 §: »Har i laga ordning bestämts om skyldighet att hålla stängsel eller att hålla betesmark inhägnad och i ett för betesbruk ordnat skick, och varder fastighet, som skyldigheten helt eller delvis åligger, sedermera delad eller sammanlagd med annan fastighet, äge envar, vars rätt är därav beroende, fordra sådan jämkning av skyldigheten, som enligt denna lag är påkallad med hänsyn till delningen eller sammanläggningen. Intill dess frågan härom avgjorts svare, där delning skett, de nybildade fastigheterna gemensamt för skyldigheten i förhållande till varje fastighets taxeringsvärde. — Inträda eljest, sedan fråga om stängselskyldighet eller betesreglering blivit i laga ordning avgjord, sådana ändrade förhållanden, som på frågan synnerligen inverka, äge envar sakägare påkalla frågans återupptagande. Dock må fråga om stängselskyldighet ej ånyo upptagas, förrän tio år förflutit från det frågan slutligen avgjordes, med mindre stängselskyldighet för fastighet förklarats icke äga rum men fastighetens ägor därefter nyttjas till betning, som medför behov av stängsel, eller fastighets andel i stängsel bestämts lägre än som med hänsyn till sedermera inträdda förhållanden bör enligt 3 § första stycket gälla. Ej heller må, sedan betesreglering i laga ordning ägt rum, fråga väckas, att rätligt nyttja regleringsområdet till gemensamt bete skall tillkomma de fastigheter, regleringen angått, eller någon av dem.»

Yttranden

Remissinstanserna har i stort sett tillstyrkt motionerna.

Kammarkollegiet anför:

I bl. a. de av motionärerna som exempel nämnda fallen — då fastighetsindelningen ändrats eller marken fått annat användningssätt än tidigare eller eljest ändrade förhållanden inträtt — synes det önskvärt, att möjlighet till jämkning öppnas. En utredning rörande dessa förhållanden bör alltså enligt kollegiets uppfattning komma till stånd. — Vid en utredning torde även böra undersökas den av motionärerna berörda frågan om det lämpligaste tillvägagångssättet i det fall där samtidig handläggning av torrlägningsförrättning och laga skifte är önskvärd med anledning av att båda spörsmålen aktualiseras samtidigt. Enligt motionärerna vore det önskvärt, att vid torrlägningsförrättningen anläggningsfrågan kunde behandlas för sig. Detta synes dock vara förenat med vissa svårigheter. Ett besked från lantbruksingenjören (förrättningsmännen) angående sättet för utförande och placering av diken m. m. kan icke utan vidare läggas till grund för laga skiftet. Om på grund av svårighet att anskaffa medel till företaget eller av annan ledning företaget sedermera ej verkställs, kan nämligen skiftet i så fall bli olämpligt. Anser man sig åter böra kräva, att torrlägningsföretaget genomföres helt före skiftet, finner man att även detta är förknippat med nackdelar. Ett sådant förfarande medför avsevärd tidsutdräkt. Vidare måste anläggningskostnaden fördelas med ledning av de fastighetsförhållanden, som råda före skiftet. Till följd härav blir en omreglering vid eller efter laga skiftet som regel nödvändig beträffande denna kostnad. Härvid måste även skyldigheten att återbetala erhållna lån beaktas. Underhållskostnaden torde däremot ej i och för sig behöva fördelas förrän vid eller efter laga skiftet, därest icke detta drager långt ut på tiden. — Beträffande brukningsbåtnadens betydelse för fördelningen av underhållsskyldigheten synes det svårt att finna något fall, där denna båtnad icke borde tagas i beräkning vid fördelningen. Kollegiet måste därför ställa sig tveksamt till behovet av ändring av gällande bestämmelser härutinnan.

Lantmäteristyrelsen anför:

Det är ett gammalt och i praktiken ofta aktualiserat önskemål att genom reformer i vattenlagen och fastighetsbildningslagstiftningen underlätta genomförandet av torrlägningsföretag i samband med fastighetsregleringar. Likaså finnes ett uppenbart behov av att anpassa resultatet av tidigare verkställda syneförrättningar efter senare inträffande ändringar i fastighetsindelningen. Lantmäteristyrelsen kan därför från fastighetsbildningssynpunkt vitsorda behovet av den utredning varom motionärerna hemställt. — Enligt vad styrelsen har sig bekant har 1954 års fastighetsbildningskommitté redan till behandling upptagit frågan om vissa partiella ändringar i vattenlagen i detta syfte med utgångspunkt från de förfaranderegler m. m., som komma att föreslås i den nya fastighetsbildningslagen.

Det förefaller styrelsen som om dessa mera begränsade frågor enklast och snabbast löses på detta sätt. — Det vill emellertid synas som om motionerna syfta till en mera omfattande revision av vattenlagen, avseende bl. a. att tillskapa allmänna möjligheter att på grund av ändrade förutsättningar jämka eller ompröva resultatet av en syneförrättning i skilda hänseenden. Det tillkommer knappast lantmäteristylelsen att göra något uttalande om behovet av en dylik genomgripande revision av vattenlagen. Om en sådan revision befinnes önskvärd, framhåller dock styrelsen vikten av att utredningsarbetet organiseras på sådant sätt att framläggandet av förslag till en ny fastighetsbildningslagstiftning icke därigenom försenas.

1954 års fastighetsbildningskommitté anför:

Fastighetsbildningskommittén kan vitsorda, att behov föreligger av viss omarbetning av vattenlagen i syfte att underlätta genomförandet av torrläggning i samband med fastighetsreglering samt att möjliggöra en anpassning av torrlägningsföretag efter sådana ändringar i fastighetsindelningen, som komma till stånd efter det företaget beslutats. På grund av frågans nära samband med det av kommittén bedrivna arbetet med en översyn av fastighetsbildningslagstiftningen synes det ankomma på kommittén att upptaga frågan till närmare behandling. Kommittén har också för avsikt att utarbeta och i samband med redovisningen av kommitténs övriga utredningsarbete framlägga förslag till de ändringar av vattenlagen, som kan anses erforderliga för angivna ändamål. — Den utredning, som kommittén sålunda anser sig böra verkställa, torde emellertid icke helt tillfredsställa motionärernas önskemål. Dessa synes nämligen åsyfta en något längre gående översyn av vattenlagens bestämmelser om torrläggning. Beträffande behövligheten av en sådan översyn anser sig kommittén icke böra göra något bestämt uttalande, enär frågan faller utanför dess egentliga arbetsområde. Kommittén framhåller dock, att mycket tyder på att torrlägningsbestämmelserna, även om de skulle erhålla en med hänsyn till fastighetsbildningen ändamålsenlig utformning, äro mogna för ytterligare överarbetning. Finnes en utredning härom böra komma till stånd, uppställer sig frågan hur samordningen med det av kommittén bedrivna arbetet bör anordnas. Att överlämna åt kommittén att verkställa utredningen bör icke komma i fråga med hänsyn till omfattningen av de arbetsuppgifter, som redan åvilar kommittén. Dess sammansättning lämpar sig för övrigt icke för uppdrag av det slag det här gäller. Om utredningsarbetet anförtros åt en eller flera särskilt tillkallade utredningsmän, kan åter övervägas att låta jämväl den fråga, som fastighetsbildningskommittén ansett sig böra upptaga, omfattas av detta uppdrag. En sådan anordning skulle emellertid enligt kommitténs mening vara mindre lämplig. Problemet om sambandet mellan torrläggning och fastighetsbildning är av alltför stor betydelse för fastighetsbildningslagstiftningens framtida utformning för att med fördel kunna lösas annat än i sammanhang med genomförandet av denna lagstiftning.

Lantbruksstyrelsen anför:

Torrlägningsverksamhetens inriktning har på grund av utvecklingen på jordbrukets område under det senaste årtiondet undergått avsevärda förändringar. Åtgärder, som ännu för ett tiotal år sedan betraktades som eftersträfvansvärda, framstår nu i många fall som icke ekonomiskt försvarliga. Utvecklingen har exempelvis lett till att det som regel icke längre kan ifrågakomma att genomföra större torrlägningsföretag i syfte att erhålla mark för nyodling. Statsmakterna har också under de senaste åren — bland annat på grund av påpekande av riksdagens revisorer — uttalat att stark återhållsamhet bör iakttagas vid beviljandet av statliga stödåtgärder till dylika företag. Vidare kan framhållas, att det nu alltmer sällan förekommer mycket stora vattenavlednings- eller sänkningsföretag. Torrlägningsverksamheten är i stället i stort sett inriktad på sekundära dikningsåtgärder inom det system som skapats av de äldre större regleringsföretagen. Den sekundära dikningen är i allmänhet betingad av jordbrukets snabba mekanisering och därav följande krav på lämpliga maskinfält. Det ligger i sakens natur, att dikningsåtgärder inom områden, där grundvattenförhållandena m. m. reglerats, kan orsaka ändrade förutsättningar och därmed behov av ytterligare ändringar i vad som bestämts vid äldre syneförrättningar. På senare tid har det också blivit allt vanligare att större eller mindre vägbyggen o. d. medfört behov av omläggning och revidering av äldre dikningssystem. Det är också givet, att ändringar i fastighetsindelningen, såsom motionärerna anfört, kan medföra behov av ändrad dikning och av ändrad fördelning av underhåll av diken. — Styrelsen, som under det senaste året haft anledning att överväga de berörda frågorna, har funnit det angeläget, att enkla förfaringssätt tillskapas i syfte att möjliggöra ändringar i laga form av under syneförrättning fattade beslut. Styrelsen har också i samråd med expertis på vattenrättsfrågor påbörjat en undersökning i syfte att erhålla en överblick av de avsnitt, där ändringar i gällande lag kan anses behövliga. Dessa överväganden pågå och styrelsen har beräknat att senare under innevarande år kunna göra en framställning i ämnet och därvid redovisa sina önskemål om utredning. Styrelsen har också i detta sammanhang under övervägande huruvida en sådan utredning skulle kunna utföras av styrelsen, förstärkt med viss expertis, eller om en särskild utredning bör tillkallas. — De spörsmål som motionärerna berört utgöra uppenbarligen delfrågor i det större sammanhang, som behöver utredas. Styrelsen kan redan nu nämna, att styrelsen delar motionärernas uppfattning, att det vore förenat med avsevärda fördelar, om en syneförrättning kunde delas upp i etapper så att beslut först kunde fattas i frågan om byggnad och fördelningen av byggnadskostnaderna och beslut i underhållsfrågan kunde uppskjutas för avgörande under ett senare skede av förrättningen. Det har nämligen visat sig, att det mycket ofta förekommer behov av jämkningar och ändringar under utförandet av ett torrlägningsföretag. Jordbruksteknikens ändringar och de begränsade möjligheterna att få penningmedel och arbetskraft till investeringar för jordbruket m. m. gör, att sakägarna icke sällan begär att få ett torrlägningsföretag godkänt, sedan de

utfört det till väsentlig del men inte i dess helhet. Vidare kan oförutsedda förhållanden leda till att det är välbetänkt att utföra jämkningar i planen under arbetets gång. I vattenlagen (7 kap. 59 §) är nu den lösningen anvisad, att sakägarna hos vattendomstolen begära ändring i planen och sålunda godkännande av företaget sådant det utförts. Av olika skäl — bland annat den stora arbetsbelastningen vid vattendomstolarna — är det dock mycket vanligt, att sådant medgivande till jämkning inte inhämtas. Dessutom kan på den vägen inte stora och genomgripande ändringar lösas. Det är givetvis otillfredsställande, att torrlägningsarbetet inte blir i laga ordning godkänt. Bland annat kan detta leda till ovisshet om delägarnas underhållsskyldighet. — Genom ändrade förutsättningar bland annat på grund av ändrad markanvändning, ändrad vattenföring till följd av väganläggningar m. m., ändrade förhållanden genom inverkan från andra torrlägningsföretag, ändrad fastighetsindelning etc. kan det vara sakligt motiverat att åstadkomma omprövning av underhållsfrågan. Som en delfråga där anmäler sig det av motionärerna berörda spörsmålet om och i vad mån brukningsbåtnaden skall beaktas vid fördelningen av underhållsskyldigheten. Motionärerna ha särskilt uppehållit sig vid sådana spörsmål, som ha samband med fastighetsbildningsåtgärder. Det föreligger emellertid behov av en betydligt vidare översyn berörande vattenlagen. — Såsom av det anförda framgår, anser lantbruksstyrelsen det angeläget, att en särskild utredning kommer till stånd för översyn av gällande bestämmelser rörande syneförrättning för torrläggning av mark, bland annat avseende de av motionärerna berörda spörsmålen. Utredningen bör givetvis ske i samråd på vissa avsnitt med 1954 års fastighetsbildningskommitté, som enligt vad styrelsen har sig bekant, tagit de speciella frågorna om samordning med fastighetsbildningsåtgärder under övervägande. Innan en utredning avseende de ovan antydda spörsmålen företas, är det dock uppenbarligen lämpligt, att en sammanställning sker av de väsentliga problemställningar, som böra behandlas. — Styrelsen föreslår därför, att avgörandet i frågan om en utredning får anstå till dess styrelsen haft tillfälle att — såsom ovan nämnts — senare under innevarande år framlägga en närmare utformad sådan sammanställning.

Vattenöverdomstolen anför:

Domstolen kan vitsorda att det föreligger ett påtagligt behov av en sådan allmän jämkningsregel som motionärerna ifrågasatt. — Vidare medges att det ofta är ändamålsenligt, att ett planerat torrlägningsföretag utföres i anslutning till en fastighetsreglering, exempelvis ett laga skifte. Vattenlagen saknar emellertid anvisningar om lösningen av de frågor, som uppkomma då en syneförrättning för ett torrlägningsföretag skall äga rum i samband med en förrättning för reglering av fastighetsförhållandena. Det kan därför vara önskvärt, att i vattenlagen införes bestämmelser om förfarandet i en sådan situation. Vad därvid särskilt angår bestämmandet av underhållsskyldighetens fördelning torde det såsom motionärerna framhållit i vissa fall vara praktiskt att uppskjuta denna del av förrättningen. -- Det kan icke anses uteslutet, att torrlägningsföretag kunna förekomma,

där deltagare erhållit sådan brukningsbättnad, som icke bör föranleda skyldighet att deltaga i företagens underhåll. Skäl torde därför föreligga att till övervägande upptaga frågan om grunderna för underhållsskyldigheten för sådana torrlägningsföretag. — Domstolen tillstyrker därför, att den av motionärerna föreslagna utredningen kommer till stånd, eventuellt samordnad med den inom fastighetsbildningskommittén pågående utredningen i ämnet.

Länsstyrelsen och lantbruksnämnden i Uppsala län tillstyrker motionerna och framhåller att olägenheter även i andra fall än dem som påpekats av motionärerna vållas av vattenlagens avsaknad av en allmän jämningsregel på förevarande område. Som exempel härpå anföres det förhållandet att underhållets karaktär och omkostnader förändras genom att delar av de till samfälligheten hörande avloppen igenlägges med rör eller att delar av den till samfälligheten hörande marken stadigvarande övergår till annat ägoslag och därigenom tarvar intensivare eller extensivare underhållsarbete.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län tillstyrker motionerna och anför: Ändrade förhållanden, som inträder efter det att den i 10 kap. 77 § vattenlagen föreskrivna fristen löpt ut, synes icke kunna tagas i beaktande genom företagande av ny förrättning. Såsom motionärerna utvecklat kunna efter förrättningen sådana förhållanden inträda, att den på förrättningen grundade fördelningen av underhållskostnaderna blivit oriktig, utan att dock någon ändring i den lagakraftvunna förrättningen kan komma till stånd. Det synes därför motiverat, att möjligheten att vid ändrade förhållanden erhålla ny prövning av kostnadsfördelningen underlättas, även om det bör tillses, att sådan omprövning begränsas till speciellt angivna fall.

Lantbruksnämnden i Skaraborgs län anför: När nu gällande vattenlag trädde i kraft utgjordes praktiskt taget alla reglerade avlopp av öppna kanaler eller öppna diken, som grävdes för hand. Numera är grävningsarbetet — vare sig detta avser nyanläggning eller underhåll — praktiskt taget helt mekaniserat och öppna diken ersättas i betydande utsträckning med täckta ledningar. Den tekniska utveckling, som ägt rum sedan vattenlagen skrevs, har sedan åtskilliga år aktualiserat en revision av vattenlagens regler angående underhållsskyldigheten. Behovet av en sådan revision har även börjat göra sig kännbart i samband med de allt vanligare ändringarna i fastighetsindelningen. Den i motionerna begärda utredningen är därför enligt nämndens mening i hög grad angelägen.

Länsstyrelsen i Västerbottens län tillstyrker motionerna. Efter att i ärendet ha samrått med lantbruksdirektören och lantbruksingenjören i länet anför länsstyrelsen: På grundval av lantbruksingenjörens erfarenheter kan vitsordas, att behov föreligger att — efter det synförrättning för torrläggning av mark eller dom i sådant mål vunnit laga kraft — kunna ompröva underhållsskyldighetens fördelning i anledning av väsentligt förändrade förhållanden. Likaså bör beredas möjlighet att vid synförrättningen fördela underhållsskyldigheten efter andra grunder än dem som enligt gällande lag skola tillämpas vid bestämmandet av delaktigheten i torrlägningsföre-

tagets utförande. — Slutligen synes intet vara att erinra mot att i vissa fall frågan om torrläggningens utförande skall kunna avgöras utan att underhållsfrågan nödvändigtvis avgöres samtidigt.

Riksförbundet Landsbygdens folk tillstyrker motionerna. Förbundet anför: Naturligtvis måste det ur många synpunkter anses angeläget, att en syneförrättning, som tagit åt sig laga kraft, ej senare kan ändras. Delägarna i ett torrläggningsföretag böra således kunna räkna med, att frågan om det framtida underhållet är slutligt bestämt, och att några ändringar ej senare kan ske. Ett övervältrande av ansvaret på andra delägare i företaget på grund av ändrade förhållanden synes ej vara önskvärt och lämpligt. Den omständigheten, att en i företaget ingående fastighet under tidernas lopp erhåller en helt annan användning än tidigare, bör principiellt — fastighetens ägare kan själv ha varit sökande till företaget och därför framtingat detsamma — ej kunna medföra en ändring i delaktighetstalet. Emellertid torde man ej kunna helt bortse från, att sådana förhållanden förekommer, där genom väsentligt ändrade förhållanden en omprövning av underhållsskyldigheten kan anses befogad. En ändring av bestämmelsen torde böra taga sikte på, att övriga delägare i företaget ej betungas i sådan utsträckning, att det med hänsyn till förhållandena vid tidpunkten för företagets genomförande skulle anses oskäligt.

Sveriges lantbruksförbund tillstyrker motionerna allenast i vissa delar. Förbundet anför: Förbundet biträder motionärernas uppfattning att möjligheterna till jämkning av utlåtande vid syneförrättning för torrläggning nu är alltför begränsade och behöver vidgas. Även motionärernas åsikt, att man vid torrläggning i samband med laga skifte bör kunna först avgöra enbart anläggningsfrågan, har fog för sig. Vad däremot angår motionärernas hemställan om sådan ändring, att man icke i alla torrläggningsfall skulle behöva låta den s. k. brukningsbåtnaden påverka underhållsskyldighetens fördelning, synes det förbundet riktigt, att all den båtnad, som uppstår för sakägare, får påverka hans underhållsskyldighet, oavsett om båtnaden är alstrings- eller brukningsbåtnad. Någon anledning att ens i enstaka fall icke beakta brukningsbåtnaden, då man fördelar underhållsskyldigheten, torde knappast finnas. — Förbundet avstyrker därför motionerna i sistnämnda del.

Utskottet

Motionärerna har riktat uppmärksamheten på det enligt deras mening otillfredsställande förhållandet att det vid syneförrättning för torrläggning enligt vattenlagen för närvarande icke är möjligt att ånyo upptaga sådana frågor, som avgjorts vid en lagligen gällande syneförrättning, eller att vid beräkning av underhållsskyldighet i särskilda fall kunna bortse från värdet av s. k. brukningsbåtnad eller att, då syneförrättning sker i samband med laga skifte, upptaga enbart anläggningsfrågan och låta underhållsfrågan bero.

I syfte att närmare undersöka möjligheterna att i nu nämnda avseenden åstadkomma ändring i vattenlagen önskar motionärerna få till stånd en utredning.

Denna motionärernas hemställan har i allmänhet rönt instämmande från remissinstansernas sida.

Även utskottet, vilket finner de i motionerna framförda synpunkterna befogade, anser det angeläget att dessa frågor närmare utredes.

Innan en utredning tillsättes, synes dock lämpligt att avvakta den undersökning av hithörande och angränsande spørsmål, som för närvarande pågår inom lantbruksstyrelsen och vars resultat styrelsen beräknat kunna framlägga under innevarande år.

Med hänsyn till att vissa av de av motionärerna berörda frågeställningarna även torde komma att uppmärksammas av 1954 års fastighetsbildningskommitté, men kommittén — för att ej i onödan hindras i sitt arbete — icke lämpligen bör betungas med utredningsuppdrag, som ligger vid sidan av dess egentliga verksamhetsområde, synes det lämpligt, att den av motionärerna föreslagna utredningen antingen — såsom fastighetsbildningskommittén själv synes vilja förorda — avvaktar resultatet av kommitténs arbete eller arbetar i nära samråd med densamma.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen i anledning av motionerna I: 225 och II: 267
i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning i
de hänseenden som i motionerna föreslagits.

Stockholm den 2 april 1957

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Osvald, Grym, Axel Jansson*, Hermansson, Ebbe Ohlsson, Kristiansson, fru Nilsson* och herr Krügel;

från a n d r a kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, von Seth, Hansson, Johansson i Öckerö, fru Renström-Ingenäs och herr Hamrin i Kalmar.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.